

Roma Hukukunun Günümüz Hukukuna Tuttuğu Işık

Prof. Dr. Rona Serozan*

Özel hukukumuzun anası Medeni Hukuk ise, Medeni Hukukun atası da iki bin yıl öncesinin Roma Hukukudur.

Medeni Kanun'umuzun sistematığı (planı) ve soyut kavramları hep Roma hukukundan kaynaklanmıştır.

Romalı hukukçuların ürettikleri hukuk metinleri günümüzde yürürlükte olan ulusal hukukların oluşumunda temel harcı oluşturmuştur. Bugün Avrupa hukuklarının temelinde yatan, Romalı hukukçuların yarattığı o eşsiz hukuktur.

Unutulmasın ki hemen hemen bütün özel hukuk kavramlarını ve ilkelerini Romalı hukukçulara borçluyuz. Sözleşme, haksız fiil, haksız zenginleşme, temerrüt, sorumluluk, dürüstlük kuralı, hakkın kötüye kullanılması bu kavramlardan salt birkaçıdır.

Eşya üstünde mutlak aynı hak (ius in rem) – alacak konusunda nispi hak (ius in personam) ayırımı da Medeni Kanun'umuzun temel ayırımını (Eşya Hukuku Kitabı ile Borçlar Hukuku Kitabı ayrışmasını) belirlemiştir.

Aslında Roma hukukuna en az uzak gözükten Anglo-Amerikan dünyanın ve sosyalist dünyanın bile Romalı hukukçuların yöntemini, kavramlarını, sistematığını ve ilkelerini benimsemiş olması yeterince anlamlı olsa gerektir.

Roma hukukunu tanımak demek, yürürlükteki hukuku tüm yapısal özellikleriyle ve temel ilkeleriyle kavramak demektir. Yasalar değiştirilse bile, onların Roma hukukundan kaynaklanan yapısal özellikleri ve temel ilkeleri değişmez.

İşte bu nedenledir ki günümüzde Avrupa'da yürütülen hukuku birleştirme çabaları da yine ancak Roma hukuku temelinde gelişebilir ve başarıya ulaşabilir.

* İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

Roma hukukunun Avrupa hukukuna etkileri konusunda özellikle şu yapılara bakılmalıdır:

Koschaker: Europa und das römische Recht, 1966; Kaser, Der römische Anteil am deutschen bürgerlichen Recht, JuS 1967, 337; Knütel, lus commune und römisches Recht vor Gerichten der Europäischen Union, JuS 1996, 768.

Nasil hümanizmanın ve rönesansın kökeninde iki bin yıllık Grek düşünce ve sanat yaşamı yatıyorsa, alışveriş hukukunun kökeninde de iki bin yıllık Roma hukuku dehası yatar. Avrupa rönesansla antik Grek düşüncesini ve sanatını, resepsiyonla da antik Roma hukukunu içselleştirip özümlemiştir. O kadar ki Batı kültüründen söz edildiği zaman Roma hukuku her zaman bu Batı kültürünün ayrılmaz parçası olarak anılır.

Pekiye ama nasıl olmuştur da iki bin yıl öncesinin köleci üretim biçiminin hukuk düzeni ortaçağda (feodal dönemde) olduğu gibi, günümüzde kapitalist hatta sosyalist üretim düzenlerinde de geçerli olabilmıştır?

Roma hukuku bu uzun süreli yürürlüğünü tüm üretim biçimlerine ortak, genel geçer meta üretimine (mal alışverişine) ilişkin en üst düzeyde hukuk sistemini oluşturmasına borçludur. Gerçekten de sözleşme ve mülkiyet ilişkilerinin hukuksal gergefini Romalılar denli ustaca işleyen çıkmamıştır tarih boyunca. Bugün hala sözleşmeye ve mülkiyete ilişkin bir sürü hukuksal uyumsuzlukta Romalı hukukçuların çözümlerine başvurulmasının kerameti işte buradadır.

Roma hukukunun benimsenmesinin özetlenmiş serüveni şöyledir: İmparator Justinianus ki aynı zamanda Ayasofya'nın da manevi mimarıdır, Adalet Bakanı Tribonianus'a eski hukuk ustalarının eserlerini derleyip toplama görevini verir. Tribonianus başkanlığındaki komisyon altı yıllık çalışmayla Corpus Iuris Civilis'i tamamlar. Gelgelelim, Corpus Iuris Civilis'in ömrü kısa olur. Roma İmparatorluğu'nun gerilemesi yüzünden dikiş tutturamaz "Corpus Iuris".

Roma hukukunun parlaması 1100 yılında Bologna Üniversitesi'nde Roma kaynaklarının (Digesta'nın) keşfedilmesiyle olmuştur. Bu bağlamda glossatorların (açıklayıcı notlar düşenlerin) çalışmaları asla unutulamaz. Onlardır ki Corpus Iuris Civilis'i çağın koşullarına uyarlamışlardır. Avrupa da serbest pazar ekonomisinin bu biçilmiş kaftan hazır hukuk modelini örf ve adet hukuku diye benimsemiştir hemen.

Ama Roma hukukunun asıl patlaması, tarihçi hukuk okuluyla doğal hukuk okulunun, değişik yaklaşımlarla da olsa, birlikte Roma Hukukuna sahip çıkmasıyla gerçekleşmiştir. Roma hukukçularının tek tek olaylara özgü

çözümlerini soyutlayıp genelleştiren bu hukukçular (pandektistler, Digesta'cılar) işte bu çözümleri yasal kalıplara dökülmeye elverişli hale getirmişlerdir. Roma hukukunu çağın isterlerine uyarlayan hukukçular asıl onlardır. Bugün geçerli olan "günün koşullarına uygun nesnel yorum yöntemi"ni bile bu Romanistlerin (glossatorların ve pandektistlerin) çalışmalarına borçlu olduğumuzu söylemek hiç de abartılı kaçmaz.

Tüm Kara Avrupası yasalarında da Roma Hukukunun izleri daha ilk bakışta göze çarpar. 1794 Prusya, 1804 Fransa, 1811 Avusturya, 1865 İtalya, 1900 Almanya ve 1911 İsviçre Medeni Kanunları hep Roma Hukuku öğelerini içerirler.

Salt Kara Avrupasının kapitalist hukuk çevrelerinde değil, ama aynı zamanda sosyalist sistemi benimsemiş hukuk sistemlerinde de Roma'nın alışveriş hukuku yürürlüğünü sürdürmüştür.

Yalnız Anglo-Sakson-Amerikan "common law" sisteminde, özel tarihsel nedenlerle, Roma hukukunun etkisi Kara Avrupasındaki yoğunlukta olmamıştır. İngiltere'de burjuvazi feodaliteyi köktenci biçimde tasfiye edemeyip, feodal aristokrasıyla iktidar ortaklığı kurmuştur. Feodal hukukun çağın değişen koşullarına uyarlandığı bu modelde, yürürlükteki hukuku, yargıcın "emsal içtihada" (örnek karar anlamında "judicial precedent")e bağlı kalan (stare decisis) "yargısal olay hukuku" (judge made case law) belirler. Bu yargısal olay hukuku da kendisine rehber diye yalnız emsal kararları almaz, bunların yanı sıra töreyi (custom) ve hakkaniyeti (equity) de alır. Bu hukuk çevresinde yazılı (yasal) hukuka (statuté law) pek ender rastlanır. Bu yazılı kurallar da söyleme ve tarihsel yasa koyucunun iradesine çok sıkı bir bağlılıkla yorumlanır.

İlk bakışta çelişik gibi gözükebilecek olgu şudur: Roma hukukunun etkisinden uzak kalabilmiş olan Anglo-Amerikan hukuku yargısal olay hukukunu (case law) benimsemekle, şekli yargılama hukukunda bu sefer Roma hukukunun uyumsuzlukların çözümünde tuttuğu yola girmiştir. Demek ki Roma maddi hukukundan kaçanlar, bu sefer Roma usul hukukuna yakalanmışlardır!

Roma Hukukunun çağdaş hukukları etkilemesi üstüne daha ayrıntılı bilgi için bk. Erdoğan, Roma Hukuku, İstanbul, 1995, s. 80, i.s.; kanunlaştırma hareketleri ve değişik hukuk sistemleri üstüne daha ayrıntılı bilgiler için bk. Özsunay, Medeni Hukuka Giriş, s. 53 i.s. ve 101 i.s.; Oğuz, Karşılaştırılmalı Hukuk, Ankara, 2003, s. 109 i.s.

Köleci üretim biçiminden miras kalma Roma hukukunun sosyalist üretimi savunan düşünürlerce nasıl değerlendirildiğine baktığımızda, bizi ilk karşılaşmamızda şaşırtacak gözlemlere ve saptamalara rastlarız:

"Özel hukuk, özel mülkiyetle birlikte, doğal, ilkel topluluğun çözülüp dağılması üzerine oluşmuş ve gelişmiştir.

Romalılarda, özel mülkiyetin ve özel hukukun gelişimi, sanayi ve ticaret alanında herhangi bir sonuç vermemiş, üretim biçimleri herhangi bir değişime uğramaksızın, olduğu gibi kalmıştır.

Feodal topluluğun sanayi ve ticaret eliyle çözülüp dağıtıldığı modern toplumlarda ise, özel mülkiyetin ve özel hukukun belirmesi üzerine daha ileri gelişmeler gösterebilecek yepyeni bir dönem açılmıştır.

Ortaçağda geniş ticarete bulunan ilk kent olarak Amalfi, aynı zamanda deniz hukukunu geliştirmiştir.

Sanayi ve ticaret, özel mülkiyeti ilkin İtalya'da, daha sonra da öteki ülkelerde geliştirdikçe, olgunlaştırılıp yetkinleştirilmiş Roma Özel Hukuku da yeniden benimsenip yürürlüğe sokulmuştur.

Daha sonraları, burjuvazinin çıkarları prensler tarafından benimsenip, yine bu prensler tarafından feodal soyluluğu devirmek için bir araç olarak kullanılacak oranda güç kazanınca, bütün ülkelerde (Fransa'da Onaltıncı yüzyılda) hukukun gerçek anlamda serpilip gelişmesi de başlamıştır.

Bu arada özel hukuk, İngiltere dışında bütün ülkelerde, Roma Hukuku temeline dayanarak büyük hızla ilerlemiştir. Hatta İngiltere'de bile, özel hukukun daha da geliştirilmesi için, (özellikle taşınır mülkiyeti konusunda) Roma Hukuku ilkelerinin benimsenmesi kaçınılmaz hale gelmiştir.

Hukukun da tıpkı dininki gibi bağımsız bir tarihinin olmadığı asla unutulmamalıdır."

MARX: Alman İdeolojisi (MEW III, 63)

"Roma Hukuku, az veya çok değiştirilerek, burjuva toplumu tarafından benimsenmiştir. Çünkü serbest rekabetin öznesinin, kendisi hakkındaki hukuki tasavvuru Romalı kişiye (persona'ya) uymaktadır.

Roma Hukukunun aktarımının daha başlangıcında (ve hukukçuların bilimsel görüşleri söz konusu oldukça bu gün de) bir yanlışlığa dayandığımı ileri sürüyorsunuz!

Bir an için böyle olduğunu kabul etssek bile, bu olgu, söz konusu yasaların modern biçimleriyle (günümüzün hukukçuları Roma hukukunun ters yorumlarına göre onları yeniden kurmak için habire çaba gösterecekler de) yanlış anlaşılmalı Roma Hukuku olduğu sonucunu yaratmaz. Eğer böyle ol-

saydı, önceki dönemin sonraki dönem tarafından benimsenmiş her başarısının yanlış anlaşılmalı eski biçim olduğu söylenebilirdi...

Roma Hukuku, özel mülkiyetin egemen olduğu bir toplumun yaşam koşullarıyla uyumsuz çelişkilerinin klasik hukuk diliyle öylesine ustaca bir anlatımdır ki o zamandan bu yana yürürlüğe konan yasaların hiçbirisi bu hukukta herhangi bir değişiklik yapamamışlardır."

*ENGELS: Feodalitenin Çöküşü ve
Ulusal Devletlerin Doğuşu*

Roma Hukuku, kapitalizm öncesi basit meta üretiminin olgunlaştırılıp yetkinleştirilmiş hukukudur. Ne var ki aynı Roma Hukuku, genellikle, kapitalist dönemin hukuki ilişkilerini, yani burjuvazinin serpiştiği sırada gereksindiği, gelgelelim, yöresel örf ve adet hukukunda arayıp da bulamadığı ilişkilerin ta kendisini düzenler.

*ENGELS: Kautsky'ye Mektup,
(MEW XXXVI,167)*

Bu alıntılar için bk. Serozan, Marx / Engels: Devlet ve Hukuk Üzerine, İstanbul, 2010

* * *

Roma hukukunun günümüz hukukunu aydınlatan parlak ışığına bakınca, gözümüze en başta çarpan, bugün de Latince aslını bozmaksızın kullandığımız Roma hukuku özdeyişleri ve deyimleri olmakta.

Bu özdeyişlerin ve deyimlerin günümüzde bu denli yaygın biçimde hala kullanılması sadece Roma hukukunun günümüz hukukuna yaptığı önemli tarihsel etkiye bağlanamaz. Bu benimsenişin temelinde Roma hukukunun ağırlığı yadsınamaz tarihsel etkisinin yanısıra, bu özdeyişlerin ve deyimlerin en karmaşık olguları ve ilişkileri özlü ve çarpıcı bir söylemle, akılda tutulacak biçimde açıklamaları gerçeği de yatar.

Bu özdeyişleri ve deyimleri de Belgin Erdoğan'ın takdire şayan bir çabayla ortaya koymuştur. Bk. **Erdoğan**, Latince Teknik Terimler ve Özlü Sözler, İstanbul, 2008

Daha çok "özel hukukçu" gözlüğüyle bakıldığında ağırlıklı gördüklerimizi sıralayalım:

Ab initio nullum semper nullum: Baştan batıl olan her zaman batıl kalır.

Accessio cedit principali: Bütünleyici parça asıl eşyayı izler.

Actio libera in causa: Kaynağında "serbest iradeli" sayılan eylem. (Kendi düşen ağlamaz!)

Actor sequitur forum rei: Davacı davalının oturduğu yer mahkemesine gitmek zorundadır.

Adoptio naturam imitatur: Evlat edinme doğaya öykündür.

Advocatus diaboli: Şeytanın avukatı

Alimenta cum vita finiuntur: Nafaka ölümle biter.

Argumenta non sunt numerranda sed ponderanda: Kanıtlar (gerekçeler) sayılmaz; onlar ancak tartılır.

Argumentum a fortiori: Evleviyetle (haydi haydi)

Argumentum a maiore ad minus: Büyükten küçüğe evleviyetle.

Argumentum a minore ad maius: Küçükten büyüğe evleviyetle

Argumentum e contrario: Tersinden sonuç çıkarma

Beati possidentes: Ne mutlu zilyede!

Benigna interpretatio: Hoşgörülü yorum

Casum sentit dominus: Kazanın ceremesini malik çeker.

Caveat emptor: Alıcı gözünü açmalıdır.

Ceteris paribus: Aynı koşullarla

Clausula rebus sic statntibus: Koşulların değişmeyeceği kaydı.

Coactus tamen voluit: Korkutulan (ve aldatılan) da istemiş sayılır.

Conceptus (nasciturus) pro iam natus habetur: Cenine doğmuş gözüyle bakılır.

Cui licet quod est plus licet utique quod est minus: Fazlasını yapmaya izinli olan eksikliğini yapmaya da izinli sayılır.

cuius est commodum eius est incommodum: Nimete külfet tekabül eder.

Culpa in contrahendo: Sözleşme kuruluşunda (görüşmelerinde) kusur.

Cum viribus hereditatis: Terekedeki mallarla (konuyla) sınırlı sorumluluk

Damnum emergens: Malvarlıksal kayıp

De facto: fiilen

De iure: hukuken

De lege ferenda: Yapılması gerekli hukuka göre

De lege lata: Yürürlükteki hukuka göre

Dies interpellat pro homine: Vade insan yerine (kendiliğinden) uyarır.

Diligentia quam in suis rebus adhibere solet: Kişinin kendi işlerinde gösterdiği özen

Dolo facit qui petit quod statim redditurus est: Sonradan nasıl olsa iade edeceğini istemek hakkın kötüye kullanılması sayılır.

Dolus: kast

Dolus eventualis: olası kast

Erga omnes: Herkese karşı

Error iuris nocet: Hukuki yanlış yanılana zarar verir.

Exceptio firmat regulam: Ayrık kuralı doğrular.

Ex lege: Yasa gereği

Ex nunc: İleriye doğru

Ex tunc: Geçmişe etkili olarak

Falsa demonstratio non nocet: Yanlış nitelendirme zarar vermez. (Yeter ki istenen belli olsun!)

Favor negotii: Kuşku halinde işlemi geçerli sayma.

Favor testamenti: Kuşku halinde vasiyetnameyi kurtarıcı yorum.

Fiat iustitia pereat mundus: Varsın dünya batsın, yeter ki adalet gerçekleşsin!

Fur semper in mora: Hırsız her zaman temerrütte (ve dolayısıyla kazadan sorumlu) sayılır.

Genus non perit: Çeşit yok olmaz

Impossibilium nulla obligatio est: İmkânsız edim borçlanılamaz.

In dubio pro libertate: Kuşku halinde özgürlükten yana!

In dubio pro possessore: Kuşkudan zilyet yararlanır.

Īn pari turpitudine melior est conditio possidentis: Eşit haksızlıkta zilyedin konumu daha sağlamdır.

Īn praeteritum non vivitur: Geçmişe dönük yaşanmaz.

Nemo pro praeterito alitur: Kimse geçmişe etkili bakım nafakası isteyemez.

Īnter partes: Taraflar arasında

Īpso iure / eo ipso: Kendiliğinden

Īura novit curia: Yargıç hukuku bilir (kuralı re'sen uygulanır).

Īus est ars boni et aequi: Hukuk adaleti ve hakkaniyeti bulma sanatıdır.

Lex fori: Yetkili mahkemenin hukuku

Lex loci delicti: Haksız fiilin işlediği yerin hukuku

Lex posterior derogat priori: Sonraki yasa önceki yasadan önce uygulanır.

Lex rei sitae: Eşyanın bulunduğu yerin hukuku

Lex specialis derogat legi generali: Özel yasa genel yasadan önce uygulanır.

Locus regit actum: İşlemin yapıldığı yer hukuku işlemin tabi olacağı şekli belirler.

Lucrum cessans: Kaçırılan kazanç

Mala fides superveniens non nocet: Sonradan ortaya çıkan kötü niyet zarar vermez.

Mater semper certa est; pater est quem nuptiae demonstrant: Ana her zaman bellidir (çocuğu doğurandır); baba ise evliliğin işaret ettiğidir.

Ne bis in idem: Bir uyuşmazlık iki kez ele alınmaz.

Negativa non sunt probanda: Olumsuz kanıtlamak gerekmez.

Nemo auditur propriam turpitudinem allegans: Evvelce haksızlık etmiş olan kişi dinlenmez.

Nemo plus iuris transferre potest quam ipse habet: Kimse sahip olduğundan fazlasını devredemez.

Nemo praecise cogi potest ad factum: Kimse bizzat yerine getirmekle yükümlü olduğu bir kişisel edimi yerine getirmeye zorlanamaz.

Nemo subrogat contra se: Halefiyet alacaklı zararına olamaz. Açıkçası, bölümsel ödemede bulunan üçüncü kişinin alacaklıya halefiyeti, alacaklının artakalan güvenceleri ve alacaklıları karşısında geri çekilir.

Non liquet: Hüküm için henüz olgunlaşmamışlık (kanıtlanmamışlık)

Novissima voluntas servatur: Ölüme bağlı son dileğe saygı gösterilmelidir.

Obiter dictum: Hükümün belirleyici olmayan ikincil kanıtları (dayanakları)

Pacta sunt servanda: Sözleşmeye bağlı kalınmalıdır.

Periculum emptoris est: Hasar alıcındır.

Petitio principii: Kanıtlanması gerekli noktayı varsayma

Prima facie: ilk görünüş

Prior tempore potior iure: Zaman açısından önceliği olanın hakka sahip olmada da önceliği olur. (Sona kalan dona kalır!)

Probatio diabolica: Şeytani ispat (olmadık kanıt getirme zorunluluğu)

Protestario facto contraria non valet: Davranışla çelişen söze itibar edilmez.

Pro viribus hereditatis: Terekenin parasal değeriyle sınırlı sorumluluk

Quieta non movere: Yerleşik olan gereksiz yere yerinden oynatılmamalıdır. (Durgun suya taş atılmamalıdır!)

Ratio decidendi: Hükümün belirleyici (taşıyıcı) gerekçeleri

Reformatio in peius: Kararı temyize başvuranın aleyhine bozma (yasağı)

Reservatio mentalis: Gizli istek (zihni kayıt, yalan)

Res iudicata: kesinleşmiş yargı

Summum ius summa iniuria: En yüksek hukuk en yüksek adaletsizliğe yol açabilir.

Suum cuique: herkese hak ettiği ölçüde

Tu quoque: Ama sen de... (tencere dibin kara, seninki benden kara...)

Ultra posse nemo tenetur: Kimse olanaklarının üstünde bir edimde bulunmakla yükümlü tutulamaz.

Utile per inutile non vitiatur: Zararlı yararlıya bulaşmaz.

Venire contra factum proprium: Çelişik davranış (-hakkın kötüye kullanılması sayılır.)

Volenti non fit iniuria: Rıza varsa hukuka aykırılık da yoktur.

* * *

Romalı hukukçular özelliklede Roma hukuku metinlerini yorumlayan “glossatorlar” somut yaşam sorunlarına hukuksal çözüm üretirken, hukuksal akıl yürütmeyi en fazla geliştirmiş, en ileri noktalara ulaştırmış hukukçulardır. Onların bu yöntem ustalıkları bugün bile aşılamamıştır. O kadar ki hukukçuluk yöntemi Romalılardan ve glossatorlardan öğrenilmiştir denirse abartılmış olmaz.

Üstelik Romalılar ve glossatorlar hukuksal akıl yürütmelerinde hiçbir zaman soyuta kaçıp yaşamdan kopmamışlar, somut uyumsuzluk olaylarına en pratik, en hakkaniyetli çözümleri bulmuşlardır.

Romalı hukukçuların ve glossatorlar hukuksal akıl yürütme sürecindeki mantık ustalığı, onların hukukçuların içine düşebilecekleri mantık yanlış tuzaklarına ilişkin uyarılarında da çok çarpıcı biçimde gün ışığına çıkar:

- a. **Saltus in concludendo:** Akıl yürütmede öncül atlama. Örnek: Sözleşmeler bağlayıcıdır; öyleyse olayda borçlu borcunu ödemelidir. Pekiyi ama bu borçlunun bağlandığı kanıtlanmış değildir ki!
- b. **Petitio principii:** Döngüsel kanıtlama. Kanıtlanması gerekli önermeyi kanıtlanmış sayma. Örnek: İnsanlar hukuksuz yaşayamazlar; çünkü sürekli başkasının hakkını yerler. Pekiyi ama insanların hukuksuz yaşadıklarında birbirlerinin hakkını yedikleri kanıtı ortaya konmuş değildir ki!
- c. **Ignoratio elenchi ya da metabasis:** Uyuşmazlığı tanılayamama; ilgisiz alanlara kayma. Örnek: Sınavda kopya çeken öğrenciyeye dolandırıcılık suçu işledi diye ceza kavuşturması açma.
- d. **Argumentum ad verecundiam:** Otoritenin sözüne dayanmak. Örnek: Yargıtay böyle karar verdiyse doğrudur!
- e. **Çelişkili yargı:** A önermesini B önermesi olarak ortaya koyduktan sonra, A önermesini aynı zamanda C önermesi diye sunmak. Örnek: Sözleşme bir anlaşmadır ve bir karardır.
- f. **Acele genelleştirme:** Nişanlanma karşılıklı irade beyanı ile oluşur; öyleyse bir sözleşme sayılır.
- g. **Quaternio terminorum:** Uslamlamada üç kavram yerine dört kavram kullanma. Örnek: Hastanın aldığı ilaç yararlıdır. Ne kadar yararlı iş yapılırsa, o kadar iyi iş yapılmış olur. Öyleyse mümkün olduğu kadar fazla ilaç alınmalıdır! Bu örnekte iyi kavramı birden fazla anlamda kullanılmakta ve ilacın da iyi olduğu önermesi yanlışlıkla dördüncü bir önerme olarak uslamlamaya katılmaktadır. Ortaya çıkan sonuç yanlıştır!

Aynı yanlıgı konusunda bir başka örnek: Tüm büyükler küçükleri sever. Tüm küçükler dondurma sever. Öyleyse tüm büyükler de dondurma sever. Bu örnekte büyüklerin çocuklardan başka dondurma da sevdikleri önermesi dördüncü bir önerme olarak gizlice uslamlamaya dahil edilmektedir.

* * *

Roma hukukunun ve hukukçularının önemi, Marx ile Engels’in sap-tamalarıyla, günlük dile geçmiş Roma Hukuku deyimleri ve özdeyişleri ile ve hukuk mantığı yanlışları sözlüğüyle en belirgin biçimde gün ışığına çık-mış sayılabilir.

Roma hukukunun güncel önemini değişik açılardan göstermeye çalış-şan bu çalışma, Belgin Erdoğan’ın tüm akademik yaşamı boyunca savundu-ğu bir görüşü, Roma hukukunun güncel önemine ilişkin görüşü destekle-yebildiyse, ne mutlu yazarına!